

Konservatuvar Öğrencilerinin Empatik Öfke Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

The Examination of the Empathic Anger Levels of Conservatory Students According to Various Variables

Hüseyin YILMAZ¹
Perçin DEMİRKOL YALÇIN²
Onur ZAHAL³

¹Kafkas Üniversitesi, Dede Korkut Eğitim Fakültesi, Müzik Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Kars, Türkiye

²Dicle Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Diyarbakır, Türkiye

³İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Müzik Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Malatya, Türkiye

Öz

Empatik öfke, olumsuz olan herhangi bir durum karşısında sözlü ve farklı bir şekilde mağdur olan kişi için empati duyulması olarak tanımlanabilir. Bu çalışmanın amacı konservatuvarda öğrenim gören ve müzik eğitimi alan öğrencilerin empatik öfke düzeylerini tespit edebilmektir. Araştırma deseni, genel tarama ve nedensel karşılaştırma yaklaşımları temel alınarak tasarlanmıştır. Kafkas Üniversitesi Devlet Konservatuvarında 2020-2021 eğitim yılında öğrenim gören öğrenciler çalışma grubunu oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve "Empatik Öfke Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistik, t testi, tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Araştırmanın etki büyüklüğü değerinde bakılmıştır. Araştırma sonucunda, müzik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin, empatik öfke düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu görülmüştür. Araştırmada sadece anne meslek durumunun empatik öfke düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin; cinsiyet, yaş, sınıf, bölüm, mezun olunan lise türü, anne ve babanın eğitim durumu, baba mesleği, ailenin aylık gelir durumu, aile yapısı ve ailenin yaşadığı bölge gibi demografik bilgilerinde anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öfke, konservatuvar, empatik öfke, empati, müzik

ABSTRACT

Empathic anger can be defined as the feeling of empathy for the victim verbally and in a different way in the face of any negative situation. The aim of this study is to determine the empathic anger levels of students studying at the conservatory and receiving music education. The research was designed on the basis of general screening and causal comparison approaches. Students studying at the Kafkas University State Conservatory in the 2020-2021 academic year constitute the study group. As data collection tools, the personal information form and the "Empathetic Anger Scale" were used. In the analysis of the data, descriptive statistics, t-test, and one-way analysis of variance analysis were performed. The effect size values of the study were also examined. As a result of the research, it was seen that the empathic anger levels of the students studying in the music department were above the average. In the study, only the mother's occupation status was found to be significantly different in the level of empathic anger. On the empathic anger levels of the students studying at the conservatory, it has been determined that there is no significant difference in demographic information such as gender, age, class, department, type of high school graduated, educational status of parents, father's profession, monthly income of the family, family structure, and the region where the family lives.

Keywords: Anger, conservatory, empathetic anger, empathy, music

Geliş Tarihi/Received: 14.09.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 01.08.2022

Yayın Tarihi/Publication Date: 28.10.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Hüseyin YILMAZ
E-mail: huseyinyilmaz@kafkas.edu.tr,
arya36zh@gmail.com

Cite this article as: Yılmaz, H., Demirkol Yalçın, P., & Zahal, O. (2022). The examination of the empathic anger levels of conservatory students according to various variables. *Art and Interpretation*, 40(1), 115-123.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Empati kavramı günlük hayatta ve psikolojide sıklıkla kullanılan ve duyulan bir terimdir. Empati kavramına ilişkin farklı araştırmacıların yaptıkları tanımların birbirine benzer oldukları görülmektedir. Empati,

1887’de ilk kez Alman Psikolog Lipps tarafından “*bir kişinin kendi farkındalığını kaybederek, başka bir şeyle kaynaşması*” (aktaran Wilt ve ark., 1995, s. 5) olarak ifade edilmiştir. Daha sonra kullanılan tanımlar ise şu şekilde sıralanmıştır; karşısındaki insanın yerine kendini koyma, onu anlama ve onun kişisel özellikleri ile ilgili bilgi sahibi olma (İkiz, 2006; aktaran Köksal, 2009, s. 14), başka bir kişinin duygusal ve bilişsel durumuna karşılık olarak meydana gelen ve bu hallerle aynı olan bir tepki (Eisenberg & Strayer, 1987: 5), kişiyi bir başkasının yerine koyma, hisleri anlama, olayı başkasının gözünden görebilme ve iletişimde o kişiyi yansıtmak, (Conway & Swift, 2000, s. 1395; Rogers, 1975, s. 3), kişinin karşısındakinin duygu ve düşüncelerini olduğu gibi anlaması, hissetmesi ve özellikle eğitim alanında bilişsel ve duygusal yönden önemli bir değişken olması (Aykora ve ark., 2010, s. 640-642) şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere empati bireyin kendini bir başka bireyin yerine koyup, onun davranış ve düşüncelerini anlaması olarak tanımlanabilir.

Empati düzeyinin önemi bireylerin tutumlarında değişikliğe neden olmasıdır (Topçu ve ark., 2010, s. 4). Sağlıklı bir yaşam için empati, kişiler arası ilişkilerde gereklidir (Preston & De Waal, 2002, s. 2-5). Bu sebeple empatide bireyler arası iletişim çok önemlidir. Empatisi az ya da çok olan bireylerin sosyal çevre içerisinde nasıl davrandığı ve öfkelerine karşı nasıl bir tutum sergiledikleri merak edilen bir konu olmuştur. Bu nedenle empati kavramı farklı boyutlarda da ele alınmıştır. Hogan (1969) bilişsel, Mehrabian ve Epstein (1972) ise duygusal bir boyut olarak empatiyi tanımlamıştır. Staub (1987), bilişsel boyutu “karşısındakinin bir olay ya da durum karşısında nasıl hissedebileceğini anlaması ve bu hislerin farkında olması,” duygusal boyutu da, “deneyimi yaşayan kişi ile aynı şekilde hissetmek ve bunu karşı tarafa duyurma” şeklinde ifade etmiştir. Dökmen de (1988) empatik davranışın bilişsel ve duygusal olarak iki bileşeni olduğunu belirtmiştir. Bilişsel yönü için Empati, “onu anlamak,” duygusal yönü için de “onun gibi hissetmek”tir şeklinde vurgulanmıştır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, empati kavramının çok boyutlu yönleri olduğu görülmüştür (Davis, 1980; Hoffman, 1984).

Empati ile birlikte öfke de önemli bir kavram halini almıştır. Empatik öfke (tepki) kişinin karşısındakinin her haliyle hissedebilmesi ve mağduriyet yaşayan kişiye yardımda bulunma isteğinin olması şeklinde tanımlanabilir. Okutan (2019, s. 37) empatik öfkeyi kişiye yapılan haksızlık karşısında bir başkasının onun için ne hissettiği ve o kişiyi mağdur eden için nasıl bir tutum sergilediği şeklinde ifade etmiştir. Empatik öfke, başkalarının eylemleri karşısındaki bireyin yaşadığı sorundur. Toplum suçluysa empatik öfke orayı eleştirerek, oraya karşı ahlaki duruşlar geliştirilebilir (Arslan, 2020, s. 64). Empati yapabilmek iletişim açısından oldukça önemli bir faktördür (Büyüksahin-Çevik, 2017, s. 287). Dökmen (2006, s. 136) empatik öfke ile ilgili çalışmasında empatik tepkiyi 3 temel basamakta ele almıştır. “Basamaklar, en kalitesiz empatik tepkiden en kaliteli empatik tepkiye doğru sıralanmıştır. İlk basamak “onlar” basamağıdır. Bu basamakta empatik tepki veren birey, sorunu anlatan bireyin duygu ve düşüncelerini önemsemez ve kendi duygu ve düşüncelerini de açığa çıkarmaz. Yalnızca birtakım genelleme yaparak, toplumun ilgili sorun hakkındaki görüşlerini yansıtır. Bu empatik tepki basamağındaki anahtar cümle, “Senin sorunların karşısında toplum ne düşünüyor ve hissediyor” şeklindedir. İkinci basamağı “ben” basamağıdır. Bu basamakta empatik tepki veren birey, sorunu anlatan bireyin duygu ve düşüncelerine odaklanmak yerine benmerkezci bir yapı ile onu eleştirmekte ve ona akıl vermektedir. Bu empatik tepki basamağında anahtar cümle “Senin sorunların karşısında ben ne düşünüyor ve hissediyorum”

şeklindedir. Üçüncü ve en kaliteli empatik tepki basamağı “sen” basamağıdır. Bu basamakta empatik tepki veren birey, sorun sahibinin rolüne girerek olaylara onun bakış açısından yaklaşır. Toplumun ve kendisinin tepkileri yerine, sorun sahibinin duygu ve düşüncelerine odaklanarak onun ne düşündüğünü ve hissettiğini anlamaya çalışır.

Batson (2009) ise empatinin sekiz farklı kullanım şekli olduğunu öne sürmektedir: a) Başkalarının içsel durumları, düşünceleri ve duyguları hakkında bilgi sahibi olmak, b) Başkaları hakkında sahip olunan bilgiyi kabul etmek, c) Başka bir kişi hissettiğinde onunla birlikte hissetmek, d) Kendini başka birinin durumuna yansıtmak, e) Başkalarının nasıl düşündüğünü ya da hissettiğini düşünmek, f) Başkalarıyla aynı durumda olduğunda nasıl düşüneceğini ve hissedeceğini düşünmek, g) Başkalarının acı çekmesine şahit olmaktan üzüntü duymak, h) Başkaları acı çektiğinde bu acıyı hissetmek. (aktaran Arslan, 2020, s. 59-61)

Empati her alanda kendine yer edinmiştir ve bu alanlardan biri de müzik eğitimidir. Empati, müzik eğitiminde çok önemli bir kavramdır. Müziğin bireylerde ne derecede empatik etki oluşturduğu ve müzik ile ilgilenen kişilerin empatik öfkelerinin nasıl olduğu merak konusu olmuştur.

Müzik, sanat eğitiminin önemli bir dalıdır. Duygularımızı dışa aktarmada önemli roller üstlenir (Koca, 2010, s. 52). Ayrıca, müzik insanlar arasındaki iletişimi güçlendirir. Müzik ve müzik eğitimi insanların kişilik gelişimine, sosyalleşmesine katkıda bulunur ve kişi çevresiyle müzik aracılığı ile ilişki kurar (Özen, 2004, s. 57). Müzik eğitimi, kişinin çevresi ile etkileşimini artırır ve daha sağlıklı olmasını sağlar. Aynı zamanda kültürel ve sosyal boyutları ile birlikte hedeflenen davranış değişikliklerini ortaya çıkarır (Çevik, 1989, s. 83).

Literatür incelendiğinde müzik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin empatik beceri (Köksal, 2000) ve empatik eğilim düzeyleri (Kortan, 2010; Piji-Küçük, 2011) çeşitli değişkenler ile karşılaştırılarak araştırılmıştır. Fakat doğrudan müzik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeylerini belirlemeye yönelik yapılmış araştırmaya rastlanmamıştır.

Piji-Küçük (2011, s. 3) müzik öğretmeni adaylarının empatik eğilim ile iletişim becerisi başlıklı araştırmasında; müziği ilişkilendirmedi, müzikal duyguyu açıklamada, eserlerin ve bestecilerin yansıttığı duyguları aktarmada, müzik dersinin yönetiminde, düzenlenmesinde ve faaliyetlerin planlanmasında, müzik yeteneğinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi ve yönlendirilmesinde empatinin gerekli olduğunu vurgulamıştır.

Yapılan çalışmalarda piyano ve keman icra edenlerin empatik becerileri ve saygı düzeyleri müzik ile uğraşmayan kişilere kıyasla yüksek bulunmuştur (Hietolahti-Ansten & Kalliopuska, 1990, s. 1365). Müzik ile uğraşmak kişilerin empatik anlayışlarını arttırabilir. Diğer insanlarla duygu ve düşüncelerini paylaşabilen, uyumlu ve toplumsal duyarlılığı yüksek olan bireyler aynı zamanda iyi empati kurabilirler (Dökmen, 2009, s. 171). Müzik ile uğraşma faaliyeti kişiye toplum içinde iletişim kurma, birlikte hareket etme ve girişkenlik gibi işlevler sağlar. Bu bağlamda müzik beyinde öğrenme/öğretme yetisini, duygu ve düşüncelerini, algı durumunu ve bellek gibi tüm zihinsel fonksiyonları harekete geçirir (Yazıcı, 2017, s. 90). Müziğin insan psikolojisi üzerinde etkisinin olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Horowitz (2004) çalışmasında müziğin, bireyin sağlığı üzerinde pozitif bir etki bıraktığını, kişinin

davranışlarına yön verdiğini ve bilişsel açıdan olumlu sonuçlar doğurduğunu ifade etmiştir (aktaran Sezer, 2009, s. 23).

Bu çalışmada empatik öfkeye etki eden demografik değişkenlerin belirlenmesi istenmiştir. Dolayısıyla demografik değişkenler empatik öfke ile ilgili ortaya çıkacak sonuçları belirleyici bir role sahip olabilir. Bu hedefle konuya ilişkin yapılan literatürde bireylerin cinsiyet, yaş, anne-baba meslek durumu, anne-baba eğitim durumu, aile yapısı, aile gelir durumu, medeni durumu, okul başarı durumu gibi demografik özelliklerin, empatik öfke düzeylerinde nasıl psikolojik bir etkisi olduğu savından hareket edilmiştir. Araştırma verileri ile tüm gelişim dönemlerinde sahip olunan demografik özellikler empatik öfke üzerinde etkisi merak uyandırmıştır. Özellikle müzik eğitiminde demografik değişkenler ve empatik öfke düzeyleri araştırılmak istenmiştir. Müzik eğitiminin konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyleri üzerindeki etkisi bu araştırmanın ana fikrini oluşturmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, konservatuvarda öğrenim gören bireylerin empatik öfke düzeyleri incelenerek, mesleki müzik eğitimi alan öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada, "Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfkeleri ne düzeydedir?" sorusuna cevap aranmıştır.

Araştırmanın ana problemi çerçevesinde konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeyleri belirli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma kapsamında belirlenen değişkenler cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş, bölüm, anne-baba meslek durumu, anne-baba eğitimi durumu, aile gelir düzeyi, mezun olunan lise, okul başarı durumu ve aile yapısı olarak belirlenmiştir. Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeylerini belirlemek için katılımcıların ölçekten alınan toplam puanlarına ve ölçme aracındaki maddelerden aldıkları puanlara ayrı ayrı bakılmıştır. Bu bağlamda aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır;

- Öğrencilerin empatik öfke düzeyleri nasıl dağılım göstermektedir?
- Öğrencilerin empatik öfke düzeyleri demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermekte midir? soruları oluşturmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli/Deseni

Araştırma, genel tarama modelinin kullanıldığı, betimsel bir çalışma olup aynı zamanda öğrencilerin demografik özelliklerine göre empatik öfke düzeylerini analiz etmeyi amaçladığı için nedensel karşılaştırma modeli şeklinde yapılandırılmıştır. Tarama deseni, mevcut bir halde var olan bir durumu hiçbir değişiklik yapmadan olduğu gibi betimlemektir (Karasar, 2012, s. 79). Nedensel karşılaştırma ise kendiliğinden oluşan bir pozisyon ya da vakanın sebeplerini ve bu sebeplere tesir eden parametrelerin sonuçlarını belirleyen ve inceleyen durumdur (Büyüköztürk ve ark., 2008, s. 185).

Çalışma Grubu

Araştırmada kolayda örneklem yöntemi seçilmiştir. Kolayda örneklem hali hazırda mevcut unsurlar içerisindeki var olan yeterli ögedir (Singleton ve ark., 2005, s. 155-160). Kolayda örneklem temel küme içinde seçilmesi istenen örneğin araştırmacın düşünceleri ile ortaya çıktığı, ekonomik, rahat ve hızlı bir şekilde toplanabilen bir örneklem yöntemidir (Aaker ve ark., 2007, s. 394; Malhotra, 2004, s. 321; Zikmund, 1997, s. 428; aktaran Haşiloğlu

Tablo 1.

Konservatuvar Öğrencilerinin Demografik Bilgileri

Cinsiyet	f	%	Bölüm	f	%
Kadın	62	53,9	Müzik Bölümü	38	33,0
Erkek	53	46,1	Türk Halk Müziği	36	31,3
Toplam	115	100	Türk Sanat Müziği	14	12,2
			Türk Halk Oyunları	27	23,5
			Toplam	115	100
Sınıf	f	%	Anne Meslek	f	%
1.sınıf	46	40,0	İşçi	7	6,1
2. sınıf	31	27,0	Serbest meslek	15	13,1
3. sınıf	8	7,0	Emekli	2	1,7
4. sınıf	30	26,0	İşsiz	48	41,7
Toplam	115	100	Diğer	43	37,4
			Toplam	115	100
Yaş	f	%	Baba Meslek	f	%
18-20 yaş arası	34	29,6	Memur	18	15,7
21-23 yaş arası	38	33,0	İşçi	19	16,5
24-26 yaş arası	25	21,7	Serbest meslek	27	23,5
27 ve yukarı	18	15,7	Emekli	28	24,3
Toplam	115	100	İşsiz	3	2,6
			Diğer	20	17,4
			Toplam	115	100
Baba Eğitim	f	%	Anne Eğitim	f	%
Okuma yazma bilmiyor	3	2,6	Okuma yazma bilmiyor	20	17,4
İlkokul	37	32,2	İlkokul	55	47,8
Ortaokul	21	18,3	Ortaokul	19	16,5
Lise	39	33,9	Lise	21	18,3
Üniversite	10	8,7	Toplam	115	100
Yüksek lisans	5	4,3			
Toplam	115	100			
Aile Yapısı	f	%	Mezun Olunan Lise	f	%
Otoriter	25	21,7	Güzel Sanatlar Lisesi	14	12,2
Demokratik	23	20,0	Anadolu Lisesi	73	63,5
Tutarsız	4	3,5	Sağlık lisesi	2	1,7
İzin verici	14	12,2	İmam Hatip Lisesi	14	12,2
Koruyucu	49	42,6	Açık Öğretim Lisesi	12	10,4
Toplam	115	100	Toplam	115	100
Aile Gelir Düzeyi	f	%	Okul Başarı Durumu	f	%
Asgari ücretin altı	28	24,3	Çok Kötü	1	0,9
Asgari ücret (2,825)	36	31,4	Kötü	5	4,3
3001- 4000arası	23	20,0	Orta	35	30,4
4001 - 5000 arası	12	10,4	İyi	63	54,8
5001 ve yukarı	16	13,9	Çok İyi	11	9,6
Toplam	115	100	Toplam	115	100

ve ark., 2015, s. 20). Kolayda örnekleme araştırmacının kolaylıkla ulaşabileceği ve gruptaki kişiler ile araştırmacı arasındaki kişisel ilişkisi olabileceği tesadüfi olmayan bir yöntemdir (Baştürk & Taştepe 2013, s. 145).

Çalışma grubunu 2020–2021 eğitim-öğretim yılında Kafkas Üniversitesi Devlet Konservatuvarı'nda öğrenim gören 115 öğrenci oluşturmuştur. Konservatuvar öğrencilerinin demografik bilgilerine göre araştırmaya katılan öğrencilerin %53,9'u kadın, %46,1'i erkektir. Katılımcıların %29,6'sı 18–20 yaş, %33'ü 21–23 yaş, %21,7'si 24–26 yaş aralığındayken %15,7'si 27 yaş ve üzerindedir. Araştırmaya katılanların %40'ı 1. sınıf, %27'si 2. sınıf, %7'si 3. sınıf ve %26'sı 4. sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin %33'ü müzik bölümü, %31,3'ü Türk halk müziği, %12,2'si Türk sanat müziği ve 23,5'i ise Türk halk oyunları bölümünde öğrenim görmektedir. Katılımcıların babalarının, %2,6'sı okuma yazma bilmiyor, %32,2'si ilkököl, %18,3'ü ortaokul, %33,9'u lise, %8,7'si üniversite ve %4,3'ü yüksek lisans mezunudur. Katılımcıların annelerinin, %17,4'ü okuma yazma bilmiyor, %47,8'i ilkököl, %16,5'i ortaokul ve %18,3'ü lise mezunudur. Katılımcıların baba mesleği, %15,7'si memur, %16,5'i işçi, %23,5'i serbest meslek, %24,3'ü emekli, %2,6'sı işsiz ve %17,4'si diğer mesleklerdir. Katılımcıların anne mesleği, %6,1'i işçi, %13'ü serbest meslek, %1,7'si emekli, %41,7'si işsiz ve %37,4'si diğer mesleklerdir. Katılımcıların aile yapısı, %21,7'si otoriter, %20'si demokratik, %3,5'i tutarsız, %12,2'si izin verici ve %42,6'sı koruyucudur. Katılımcıların, %12,2'si güzel sanatlar lisesi, %63,5'i anadolu lisesi, %1,7'si sağlık lisesi, %12,2'si imam hatip lisesi ve %10,4'ü ise açık öğretim lisesi mezunudur. Katılımcıların %24,3'ü asgari ücret altı, %31,3'ü asgari ücret, %20'si 3001 ile 4000 arası, %10,4'ü 4001–5000 arası, %13,9'u 5001 ve yukarı aile gelir düzeyine sahiptir. Katılımcıların okul başarı durumları (AGNO'ya göre) %1,9'u çok kötü, %4,3'ü kötü, %30,4'ü orta, %54,8'i iyi ve %9,6'sı çok iyi düzeydedir.

Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı olarak cinsiyet, sınıf, yaş, bölüm, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba meslek durumu, aile gelir düzeyi, lise türü, aile yapısı ve okul başarı durumunun yer aldığı kişisel bilgi formu, Vitaglione ve Barlett'in (2003) geliştirdiği ve Okutan (2019, s. 240) tarafından Türkçe geçerlik güvenirliğinin yapıldığı "Empatik Öfke Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 7 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler 1 (Beni iyi bir şekilde tanımlamıyor) ile 5 (Beni çok iyi tanımlıyor) arasında değerlendirilmektedir. Ölçekte bir madde (7) ters olarak puanlanmaktadır. Puanların yüksek olması empatik öfke düzeyinin arttığı anlamına gelir (Okutan, 2019, s. 240). Ölçeğin geliştiricisi tarafından yapılan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,86, Okutan (2019) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,71, bu çalışmanın Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ise 0,75'dir.

Veri toplama aracında kullanılan 1 (Beni iyi bir şekilde tanımlamıyor) ile 5 (Beni çok iyi tanımlıyor) ölçeğine uygun olarak, elde edilen ortalama puanları 1–3 arasında kalanlar düşük empatik öfke düzeyini, 3 orta empatik öfke düzeyini, 3–5 arasında kalanlar ise yüksek empatik öfke düzeyini gösterebileceği şeklinde yorumlanabilir.

İstatistiksel Analiz

Verilerin analizi için SPSS 20.0 (IBM SPSS Corp., Armonk, NY, USA) paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın normal dağılım

gösterip göstermediğine bakılmıştır. Bu bakımdan Shapiro-Wilks testi, çarpıklık-basıklık değerleri ve normal dağılım eğrileri incelenmiştir. Araştırmanın çarpıklık ve basıklık katsayısının –2 ve +2 değerlerinde olduğu saptanmıştır. Standart olarak çarpıklık ve basıklık puanlarının sırasıyla; Tabachnick ve Fidell (2007) normal dağılım için –3,29 ve +3,29 aralığında, Kalaycı (2010) –3 ve +3 aralığında, George ve Mallery (2010) –2 ve +2 aralığında, Can (2014) –1,96 ve +1,96 aralığında, Büyüköztürk (2015) –1 ve +1 aralığında olduğunu ifade etmişlerdir. Normal dağılım verilerde parametrik olan analizler yapılır (Büyüköztürk, 2015, s. 42; Can, 2014, s. 85). Empatik öfke ölçeğinin çarpıklık ve basıklık değerlerinin kabul edilebilir bir sınırdan olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin empatik öfke düzeylerindeki farklılıklarını, ortalamalarını ve standart sapmalarını tespit edebilmek için t testi ve varyans analizi yapılmıştır. Betimsel istatistik için konservatuvar bölümünde öğrenim gören öğrencilerin demografik değişkenlerin değerlendirilmesinde frekans ve yüzde dağılımlarına bakılmıştır. Verilerin analizinde varyans analizi etki büyüklüğüne bakılmıştır. Yapılan testlere göre etki büyüklüğü değişebilmektedir. Tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapıldığında etki büyüklüğü (eta kare (η^2) hesaplanması) η^2 = kareler toplamı (gruplar arası) olarak hesaplanır (Büyüköztürk, 2015, s. 44). Etki büyüklüğü sınır değerleri küçük ,01, orta ,06, büyük ise ,14 değerleri arasında yorumlanır (Cohen, 1988, s. 20). Konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeylerinde ortaya çıkan istatistiksel farklılığın hangi grupların arasında olduğunu saptamak için bonferroni testine bakılmıştır. Grup varyanslarının eşit olduğu durumlarda, ortalama puanlarının çoklu karşılaştırmasında sıklıkla bonferroni LSD testi uygulanır (Büyüköztürk, 2015).

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın problem cümlesi doğrultusunda konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeylerinin bulgularına yer verilmiştir. Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin puan ortalaması tablo 2'de gösterilmiştir.

Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeyleri, "Birinin kendisine kötü davranıldığı için öfkeli hissettiğini görürsem ben de öfkelenirim" durumuna yönelik empatik

Tablo 2.

Konservatuvarda Öğrenim Gören Öğrencilerin Empatik Öfke Düzeylerinin Genel Ortalaması

Empatik Öfke Ölçeği	$\bar{x}$
E1	3,16
E2	4,11
E3	4,25
E4	3,96
E5	4,02
E6	2,52
E7	3,47
Genel Ortalama	3,65

E1 vd.: Empatik öfke ölçeğinde yer alan maddeleri kapsar.

Beni iyi bir şekilde tanımlamıyor

① ② ③ ④ ⑤

Beni çok iyi tanımlıyor

Şekil 1.

Empatik Öfke Ölçeği Puanlama

öfke düzeyi $\bar{x}=3,16$, “Birini başkası tarafından incitildiği için üzgün gördüğümde ben de öfkelenirim” durumuna yönelik empatik öfke düzeyi $\bar{x}=4,11$, “Başkaları tarafından mağdur edilen insanlar gördüğümde, onlar adına öfkelenirim” durumuna yönelik empatik öfke düzeyi $\bar{x}=4,25$, “Duyguları incitilen birini gördüğümde onun adına öfkelenirim” durumuna yönelik empatik öfke düzeyi $\bar{x}=3,96$, “Biri tarafından arkadaşımın kalbi kırıldığında onun adına öfkelenirim” durumuna yönelik empatik öfke düzeyi $\bar{x}=4,02$, “Tanıdığım biri başka birine öfkelenildiğinde bu kişiye ben de öfkelenirim” durumuna yönelik empatik öfke düzeyi $\bar{x}=2,52$, “Suiistimal edilen insanlar gördüğümde onlar için öfke duymam” durumuna yönelik empatik öfke düzeyi $\bar{x}=3,47$, Empatik öfke düzeyinin genel puan ortalaması ise $\bar{x}=3,65$ olarak tespit edilmiştir.

Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeyinin genel ortalamasının $\bar{x}=3,65$ olduğu görülmüştür. Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfkelerinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeyinin cinsiyete göre t testi sonuçları tablo 3’te gösterilmiştir.

Konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyinde cinsiyete göre manidar farklılık saptanmamıştır. $t(113)=1,05$; $p=,29 > ,05$. Kadın öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin ($\bar{x}=25,98$), erkek öğrenciler ($\bar{x}=24,83$) ile benzer olduğu görülmüştür.

Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin sınıf durumuna göre tek yönlü varyans analizi sonucu tablo 4’te ifade edilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyi sınıf durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ($F_{3-111}=,47$; $p=,70 > ,05$) tespit edilmiştir.

Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin yaş durumu göre tek yönlü varyans analizi sonucu tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 3.
Öğrencilerin Empatik Öfke Düzeyinin Cinsiyete Göre t-Testi Sonucu

Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Ss	sd	t	p
Kadın	62	25,98	6,22	113	1,05	,29
Erkek	53	24,83	5,41			

Tablo 4.
Öğrencilerin Empatik Öfke Düzeylerinin Sınıf Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonucu

Varyansın Kaynağı	K.T.	sd	K.O.	F	p
Gruplar Arası	49,250	3	16,41	,47	,70
Gruplar İçi	3879,23	111	34,94		
Toplam	3928,48	114			

Tablo 5.
Öğrencilerin Empatik Öfke Düzeylerinin Yaş Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonucu

Varyansın Kaynağı	K.T.	sd	K.O.	F	p
Gruplar Arası	63,32	3	21,10	,60	,61
Gruplar İçi	3865,16	111	34,82		
Toplam	3928,48	114			

Tablo 6.
Öğrencilerin Empatik Öfke Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Bölüme Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonucu

Varyansın Kaynağı	K.T.	sd	K.O.	F	p
Gruplar Arası	209,31	3	69,77	2,08	,10
Gruplar İçi	3719,17	111	33,50		
Toplam	3928,48	114			

Tablo 5 incelendiğinde konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyi yaş durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı ($F_{3-111}=,60$; $p=,61 > ,05$) belirlenmiştir.

Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin öğrenim gördükleri bölüme göre tek yönlü varyans analizi sonucu tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyi öğrenim gördükleri bölüme göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ($F_{3-111}=2,08$; $p=,10 > ,05$) saptanmıştır.

Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeyleri anne meslek durumuna göre tek yönlü varyans analizi sonucu tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7 incelendiğinde anne meslek durumuna göre empatik öfke düzeyinin ortalama sonuçları diğer meslek durumuna göre ($\bar{x}=27,27$) en yüksek iken serbest meslek durumuna göre ($\bar{x}=22,33$) en düşüktür. Konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyleri arasında anne meslek durumunun anlamlı düzeyde farklılaştığı ($F_{4-110}=2,62$; $p < ,05$) görülmektedir. Anne meslek durumuna göre öğrencilerin empatik öfke düzeyleri diğer meslek grubunda yüksek çıkmıştır. Bu bulgu konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeylerinde anne meslek durumuna göre anlamlı farklılık olduğunu ve anne meslek durumunun empatik öfke düzeyine etki ettiğini göstermektedir.

Tablo 7’de Bonferroni post hoc testi sonuçlarına göre öğrencilerin empatik öfke düzeylerinde farkın kaynağının serbest meslek ve diğer meslek grupları arasında olduğu görülmektedir. Buna göre anne meslek durumunun empatik öfke düzey puanlarının eta değeri (η^2), .08 oranında açıklanmaktadır. Eta kare sınır değerleri göz önüne alındığında orta derecede etki büyüklüğünden bahsedilebilir.

Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin baba meslek düzeyine göre tek yönlü varyans analizi sonucu tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyi baba meslek durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı ($F_{5-109}=2,06$; $p=,07 > ,05$) görülmüştür.

Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre tek yönlü varyans analizi sonucu tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9 incelendiğinde konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyi anne eğitim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı ($F_{3-111}=,48$; $p=,69 > ,05$) belirlenmiştir.

Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre tek yönlü varyans analizi sonucu tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10 incelendiğinde konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyi baba eğitim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı ($F_{5-109}=,60$; $p=,69 > ,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 7.*Öğrencilerin Empatik Öfke Düzeylerinin Anne Meslek Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonucu*

Anne meslek Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın Kaynağı	K.T.	s.d	K.O.	F	p	Farkın Kaynağı	η^2
Memur (1)	0	0	0	Gruplar Arası	342,83	4	85,70	2,62	,038*	Serbest meslek-Diğer meslek	0,087
İşçi (2)	7	23,00	4,96	Gruplar İçi	3585,65	110	32,59				
S.Meslek (3)	15	22,33	6,62	Toplam	3928,48	114					
Emekli (4)	2	27,00	,00								
İşsiz (5)	48	25,08	5,26								
Diğer(6)	43	27,27	6,01								
Toplam	115	25,45	5,87								

* $p < ,05$ **Tablo 8.***Öğrencilerin Empatik Öfke Düzeylerinin Baba Meslek Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonucu*

Varyansın Kaynağı	K.T.	sd	K.O.	F	p
Gruplar Arası	340,01	5	68,00	2,06	,07
Gruplar İçi	3588,46	109	32,92		
Toplam	3928,48	114			

Tablo 9.*Öğrencilerin Empatik Öfke Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonucu*

Varyansın Kaynağı	K.T.	sd	K.O.	F	p
Gruplar Arası	51,03	3	17,01	,48	,69
Gruplar İçi	3877,45	111	34,93		
Toplam	3928,48	114			

Tablo 10.*Öğrencilerin Empatik Öfke Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonucu*

Varyansın Kaynağı	K.T.	sd	K.O.	F	p
Gruplar Arası	106,22	5	21,24	,60	,69
Gruplar İçi	3822,26	109	35,06		
Toplam	3928,48	114			

Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin aile gelir durumuna göre tek yönlü varyans analizi sonucu tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11 incelendiğinde konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyi aile gelir durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı ($F_{4-110} = ,43$; $p = ,78 > ,05$) görülmüştür.

Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin mezun oldukları lise türüne göre tek yönlü varyans analizi sonucu tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 11.*Öğrencilerin Empatik Öfke Düzeylerinin Aile Gelir Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonucu*

Varyansın Kaynağı	K.T.	sd	K.O.	F	p
Gruplar Arası	60,88	4	15,22	,43	,78
Gruplar İçi	3867,59	110	35,16		
Toplam	3928,48	114			

Tablo 12 incelendiğinde konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyi mezun oldukları liseye göre manidar bir şekilde farklılaşmadığı ($F_{4-110} = 2,12$; $p = ,08 > ,05$) saptanmıştır.

Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin okul başarı durumuna göre tek yönlü varyans analizi sonucu tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13 incelendiğinde konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyi okul başarı durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı ($F_{4-110} = ,15$; $p = ,95 > ,05$) görülmektedir.

Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin aile yapısına göre tek yönlü varyans analizi sonucu tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14 incelendiğinde konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeylerinde aile yapısına göre anlamlı farklılık olmadığı ($F_{4-110} = 2,01$; $p = ,09 > ,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 12.*Öğrencilerin Empatik Öfke Düzeyleri Mezun Oldukları Lise Türüne Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonucu*

Varyansın Kaynağı	K.T.	sd	K.O.	F	p
Gruplar Arası	281,46	4	70,36	2,12	,08
Gruplar İçi	3647,02	110	33,15		
Toplam	3928,48	114			

Tablo 13.*Öğrencilerin Empatik Öfke Düzeyleri Okul Başarı Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonucu*

Varyansın Kaynağı	K.T.	sd	K.O.	F	p
Gruplar Arası	22,61	4	5,65	,15	,95
Gruplar İçi	3905,87	110	35,50		
Toplam	3928,48	114			

Tablo 14.*Öğrencilerin Empatik Öfke Düzeylerinin Aile Yapısına Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonucu*

Varyansın Kaynağı	K.T.	sd	K.O.	F	p
Gruplar Arası	268,09	4	67,02	2,01	,09
Gruplar İçi	3660,39	110	33,27		
Toplam	3928,48	114			

Sonuç ve Öneriler

Araştırmada konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyleri yüksek düzeyde çıkmıştır. Puanların yüksek olması empatik öfke düzeyinin yüksek olduğu şeklinde ifade edilebilir (Okutan, 2019, s. 240; Vitaglione & Barlett, 2003, s. 320). Müzik bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeyinin yüksek düzeyde olması meslek hayatlarında empatik öfke düzeylerinin pozitif yönde olacağı şeklinde ifade edilebilir. Akbulut ve Sağlam (2010, s. 178) ve Piji-Küçük (2011, s. 5) yaptıkları araştırmada öğretmen adaylarının empatik düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğunu saptamışlardır. Bu bulguların yanı sıra bazı araştırmalarda ise öğretmen adaylarının empatik düzeylerinin ortalamasının altında olduğu tespit edilmiştir (Elikesik & Alım, 2013, s. 175; Karaman, 2018, s. 55; Maden & Durukan, 2011, s. 6; Pala, 2008, s. 19; Yaşar & Erol, 2015, s. 57). Araştırmada konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyleri çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyleri; cinsiyet, sınıf, yaş, öğrenim gördükleri bölüm, baba mesleği, ebeveyn eğitim durumu, gelir durumu, mezun olunan lise, okul başarı durumları ve aile yapısına göre incelendiğinde, anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Bu sonuca göre yukarıdaki değişkenlerin öğrencilerin empatik öfke düzeyleri üzerinde bir etki yaratmadığı söylenebilir. Genç ve Kalafat (2010, s. 135) ve Köksal (1997, s. 104) araştırmalarında müzik eğitimi alıp almama durumunun empatik becerilerinde bir farklılığa yol açmadığını, cinsiyet, sınıf, anne baba eğitim düzeyi vb. diğer değişkenlerin istatistiksel açıdan önemli olmadığını açıklamışlardır. Kortan (2010, s. 116) çalışmasında cinsiyet vb. diğer değişkenler arasında manidar bir fark bulmamıştır. Köksal (2000, s. 99) yaptığı araştırmada empatik beceri düzeylerinin cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerinde herhangi bir farklılığa neden olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Barut (2004) yaptığı çalışmasında öğretmenlerin empatik eğilim ve çatışma eğilimi düzeylerinin cinsiyet ve mezun oldukları okula göre bir değişim gösterdiğini, fakat yaş, branş vb. diğer durumlara göre istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Hietolahti-Ansten ve Kalliopuska (1990, s. 1365) yaptıkları araştırmada ise keman ve piyano icra eden çocukların empati düzeylerini müzikle ilgilenmeyenlere göre yüksek bulmuşlardır. Ancak empatik öfke düzeylerinde cinsiyet vb. diğer değişkenlere göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Araştırma sonucunda konservatuvar öğrencilerinin empatik öfke düzeyleri çeşitli değişkenlere göre incelendiğinde manidar bir farkın olmadığı görülmüştür. Sadece anne meslek durumuna göre empatik öfke düzeyinde manidar bir fark olduğu saptanmıştır. Farkın kaynağının elde edildiği Post hoc testinin sonuçlarına göre empatik öfke düzeylerin 3 (serbest meslek) ve 6 (diğer meslek) grupları arasındadır. Bu sonuca göre anne meslek durumuna göre öğrencilerin empatik öfke düzeyleri diğer meslek grubunda yüksek çıkmıştır. Etki büyüklüğü değerinin ise orta büyüklükte olduğu tespit edilmiştir. Konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin empatik öfke düzeyleri annelerinin meslek durumuna göre, annesi diğer meslek grubunda olan öğrencilerin empatik öfke düzeyleri ile annesinin mesleği serbest meslek olan öğrencilerin empatik öfke düzeylerini etkileyen bir faktör olduğu sonucuna varılmıştır. Ebeveynlerin meslekleri bireylerin empatik öfke düzeylerini etkileyebilmektedir. Stresli ortamlarda çalışan anneler çocuklarına bu durumu yansıtabilirler. Anne meslek durumunda empatik öfke düzeyinin anlamlı çıkması, annenin meslek durumu çocukların empatik öfke düzeyine etki ettiği şeklinde açıklanabilir.

Çalışmanın sonuçları doğrultusunda, konservatuvarda öğrenim gören öğrencilerin, empatik öfke düzeylerinde; yaş, mezun olunan okul, cinsiyet, sınıf, meslek seçimi vb. diğer değişkenlere göre farklılık görülmemiştir. Bu sonuç doğrultusunda empatik öfke düzeylerinin farklı bir değişken (iletişim, kaygı, psikolojik iyi oluş, ahlaki yargı, uyum düzeyi vb.) ile özdeşleştirilerek incelenmesi araştırılabilir. Çalışmanın örneklem büyüklüğü yüksek tutularak benzer bir araştırmanın yapılması gerçekleştirilebilir. Öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin yordanabilmesi için psikolojik danışmanlar ile işbirliği kurulabilir. Müzik eğitimi olan ve olmayan öğrencilerin empatik öfke düzeylerinin, farklı değişkenlere etkisinin olup olmadığı ile ilgili deneysel çalışmalar yapılabilir.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için Kafkas Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı alınmıştır (Tarih: 28 Nisan 2021, No: E.11971).

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – H.Y., O.Z., P.D.Y.; Tasarım – H.Y., P.D.Y.; Denetleme – O.Z., P.D.Y.; Kaynaklar – H.Y., O.Z.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – H.Y., O.Z.; Analiz ve/veya Yorum – Ö.Y., S.K.; Literatür Taraması – H.Y., P.D.Y.; Yazıyı Yazan – H.Y., P.D.Y.; Eleştirel İnceleme – O.Z.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Ethics Committee Approval: Ethical committee approval was received from the Ethics Committee of Kafkas University (Date: April 28, 2021, Decision no: E.11971).

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – H.Y., O.Z., P.D.Y.; Design – H.Y., P.D.Y.; Supervision – O.Z., P. D.Y.; Resources – H.Y., O.Z.; Materials – O.Z., H.Y.; Data Collection and/or Processing – H.Y., O.Z.; Analysis and/or Interpretation – O.Z., H.Y., P.D.Y.; Literature Search – H.Y., P.D.Y.; Writing Manuscript – H.Y., P.D.Y.; Critical Review – O.Z.

Declaration of Interests: The authors have no conflicts of interest to declare.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Aaker, D. A., Kumar, V., & Day, G. S. (2007). *Marketing research* (9. Edition). John Wiley & Sons.
- Akbulut, E., & Sağlam, H. İ. (2010). Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 1068–1083.
- Arslan, A. (2020). *Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin ahlaki gelişim düzeylerinin eleştirel düşünme becerisi, empatik eğilim ve demografik değişkenlere göre incelenmesi* (Tez No.606924) [Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aykora, E., Tekin, A., Özdağ, S., Dereceli, Ç., & Uzunkaya, D. (2010). Communication skills and emphatic tendency: Physical education and fine arts students. *Science, Movement and Health*, 2, 639–643.
- Barut, Y. (2004). Orta öğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri ile çatışma eğilim düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. Malatya Üniversitesi.

- Baştürk, S., & Taştepe, M. (2013). Evren ve örneklem. In S. Baştürk (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri* (ss. 129–159). Vize Yayıncılık.
- Batson, C. D. (2009). These things called empathy: Eight related but distinct phenomena. In J. Decety & W. Ickes (Eds.), *The social neuroscience of empathy* (pp. 3–15). MIT Press.
- Büyükoztürk, Ş. (2015). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (1 Baskı). Pegem Akademi.
- Büyükaşahin-Çevik, G. (2017). Okul yöneticilerin empatik eğilimlerini yordamada öfke, yaşam doyumu ve stresle başa çıkma rolü. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 42(191), 283–305.
- Can, A. (2014). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Pegem Akademi.
- Çevik, S. (1989). *Ortaöğretim kurumlarında müzik öğretimi ve sorunları müzik eğitiminde başlıca sorunlar paneli*. Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Cohen, J. (1988). The T test for means. *Statistical power analysis for the behavioural sciences*.
- Conway, T., & Swift, J. S. (2000). International relationship marketing. The importance of psychic distance. *European Journal of Marketing*, 34(11/12), 1391–1414. [CrossRef]
- Davis, M. H. (1980). A multidimensional approach to individual differences in empathy. *JSAS Catalog of Selected Documents in Psychology*, 10, 85.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile ölçülmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(1–2), 155–190.
- Dökmen, Ü. (2006). *İletişim çatışmaları ve empati*. Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2009). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati* (40 Basım). Remzi Kitabevi.
- Eisenberg, N., & Strayer, J. (1987). *Critical issues in the study of empathy. Empathy and its development*. Cambridge University Press.
- Elıkesik, M., & Alım, M. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17/3, 167–180.
- Genç, S. Z., & Kalafat, T. (2010). Öğretmen adaylarının empatik becerileri ile problem çözme becerileri. *Eğitim Bilim*, 3(2), 135–147.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update* (10a ed.). Pearson.
- Haşıloğlu, S., Baran, T., & Aydın, O. (2015). Pazarlama araştırmalarındaki potansiyel problemlere yönelik bir araştırma: Kolayda örnekleme ve sıklık ifadeli ölçek maddeleri. *Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi*, 1, 19–28.
- Hietolahti-Ansten, M., & Kalliopuska, M. (1990). Self-Esteem and empathy among children actively involved in music. *Perceptual and Motor Skills*, 72, 1364–1366.
- Hoffman, M. L. (1984). *Interaction of affect and cognition in empathy*. C. E. Izard & J. (Eds.) Cambridge University Press.
- Hogan, R. (1969). Development of an empathy scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 33(3), 307–316. [CrossRef]
- İkiz, E. F. (2006). *Danışma becerileri eğitiminin danışmanların empatik eğilim, empatik beceri ve tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkisi* (Tez No.189854) [Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (5 Baskı). Asil.
- Karaman, F. (2018). Almanca öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 8(1/1), 52–57.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (24 baskı). Nobel Yayıncılık.
- Koca, Ş. (2010). Müzik eğitimi alan ve almayan lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 49–63.
- Köksal, A. (1997). *Müzik eğitimi alan ve almayan ergenlerin empatik becerileri ve uyum düzeylerinin incelenmesi* (Tez No. 58407) [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Köksal, A. (2000). Müzik eğitimi alma cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre ergenlerin empatik becerilerin ve uyum düzeylerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitimi Fakültesi Dergisi*, 18, 99–107.
- Köksal, H. (2009). *Hemşirelerin empatik eğilim ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi* (Tez. No. 266923) [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kortan, S. (2010). *Müzikli dramatizasyon ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilimleri üzerine etkisi* (Tez No. 270096) [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Maden, S., & Durukan, E. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının empatik eğilim düzeyleri üzerine bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(40), 19–25.
- Malhotra, N. K. (2004). *Marketing research an applied orientation* (4 Edition). Pearson Prentice Hall.
- Mehrabian, A., & Epstein, N. (1972). A measure of emotional empathy. *Journal of Personality*, 40(4), 525–543. [CrossRef]
- Okutan, N. (2019). (Özellik) Empatik Öfke Ölçeği'nin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3(6), 237–250. [CrossRef]
- Özen, N. (2004). Çalgı eğitiminde yararlanılan müzik eğitimi yöntemleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 57–63.
- Pala, A. (2008). Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 13–23.
- Piji-Küçük, D. (2011). Müzik öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *2nd international conference on new trends in education and their implications*. Siyasal Kitabevi.
- Preston, S. D., & De Waal, F. B. M. (2002). Empathy: Its ultimate and proximate bases. *Behavioral and Brain Sciences*, 25(1), 1–20. [CrossRef]
- Rogers, C. R. (1975). Empatik olmak değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir F. Akkoyun (Çev.). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 16, 001–022. [CrossRef]
- Sezer, F. (2009). *Müzikle terapinin sınav kaygısı, öfke ve psikolojik belirtiler üzerindeki etkisi* (Tez No. 235795) [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Singleton, R. A., & Straits, B. C. (2005). *Approaches to social research* (4th ed). Oxford University Press.
- Staub, E. (1987). Commentary on part I. In N. Eisenberg & J. Strayer (Eds.), *Empathy and its development. Cambridge studies in social and emotional development* (pp. 195–217). Cambridge University Press.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed). Allyn and Bacon.
- Topçu, Ç., Erdur-Baker, Ö., & Çapa-Aydın, Y. (2010). Temel Empati Ölçeği Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34), 174–182.
- Vitaglion, G. D., & Barnett, M. A. (2003). Assessing a new dimension of empathy: Empathic anger as a predictor of helping and punishing desires. *Motivation and Emotion*, 27(4), 301–325. [CrossRef]
- Wilt, D. L., Evans, G. W., Muenchen, R., & Guegold, G. (1995). Teaching with entertainment films: An empathetic focus. *Journal of Psychosocial Nursing*, 33(6), 5–14.
- Yaşar, M., & Erol, A. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyleri ile düşünme stilleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *International Journal of Assessment Tools in Education*, 2(2), 38–65.
- Yazıcı, D. (2017). Müziğin insan beyni üzerine etkisi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 88–103.
- Zikmund, W. G. (1997). *Business research methods* (5 Edition). The Dryden Press.